

MENOPOZ VE ANDROPOZ DÖNEMİNDEKİ İNSANLARIN SOSYAL MEDYADA ALGILANIŞI: TWITLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Ferah Onat¹

İnanç Alikılıç²

ÖZET

Menopoz dönemindeki (klimakterium) kadınların ve Andropoz (hipogonadizm) yaşayan erkeklerin insanların günlük yaşamdaki çeşitli sorunları ve bunları toplum içindeki yaşamlarına yansıtmaları nedeniyle günlük dilimizde “menopozlu kadın gibi...” “andropozlu erkek gibi ...” çeşitli deyişler bulunmaktadır. Özellikle kadınların menopoz dönemindeki sıkıntıları olumsuz çağrışımlarla günlük dile yerleşen pek çok deyim konu olmakta, olumsuz benzetmelerle kullanılmaktadır. Bu ifadeler kitle iletişim kanallarında sunulan farklı içeriklerde yerini bulmaktadır. Türkiye’de en yaygın kullanılan sosyal medya platformlarından Twitter’da menopoz, menopozlu kadın, andropoz, andropozlu erkek gibi kelime ve kelime gruplarıyla pek çok kullanıcı farklı paylaşımlarda bulunmaktadır. Araştırma kapsamında 6 aylık süre içinde Twitter’daki twitler çıkarılmış, ayrımcılık türlerinden cinsiyetçilik ve yaş ayrımcılığı kategorilerine göre içerik analizi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Menopoz, Andropoz, Ayrımcılık, Sosyal Medya

PERCEPTION OF PEOPLE WHO ARE IN MENOPAUSE AND ANDROPAUSE PERIOD IN SOCIAL MEDIA: A RESEARCH IN TWITTER

ABSTRACT

Women in menopause period (climacterium period) and men who suffer from andropause (hipogonadism) have problems in their daily lives and they reflect them to their social life. Because of that reason there are some sayings in our daily language in Turkish like “like a woman who has menopause...”, “like a man who has andropause...”. Especially sufferings of women through menopause are subject of many proverbs and they are used with negative metaphors. These expressions find their place in many contents that are presented in many mass communication channels. One of the mostly used social media platforms in Turkey is Twitter and in that platform many users are sharing various messages with words and Word groups like “menopause”, “woman in menopause”, “andropause”, “man in andropause”. In the

¹ Doç. Dr., Yaşar Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, İzmir, Türkiye, ferah.onat@yasar.edu.tr

² Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Araştırmaları Doktora Programı, İzmir, Türkiye, inanckilic@hotmail.com

scope of the research tweets in Twitter in 6 months period are gathered together and content analysis is made according to the categories of sexism and ageism discrimination language.

Key Words: Menopause, Andropause, Discrimination, Social Media

GİRİŞ

Günlük dile yerleşen “menopozlu kadın gibi sinirli/ ateş bastı/ bağırdı gibi ifadeler çok yaygın olarak düşünülmeden dile getirilmektedir. Türk sinemasından yerli dizilere pek çok senaryoda “menopozlu kadın” ve “andropoz döneminde erkek” tiplerini yer alırken günlük yaşamın yansıması ve bir uzantısı olan sosyal medyada da benzetmeler ve olumsuz atflar yerini bulmaktadır. Menopoz, Encyclopedia of Science’a (2016) göre bir kadının hayatında gebe kalma yeteneğinin bittiği, adet kanamasının düzensiz olması ve sonunda tamamen sona erdiği, bunları vücudun östrojen hormonunun çok azalması gibi hormonal değişimlerin izlediği zamandır. Andropoz, Yunanca “andro” erkek ve “pause” durmak anlamına gelen kelimelerinden oluşmaktadır. Testosteron düzeyinin belli bir yaştan sonra azalmaya başlaması ile karakterize olan andropoz, kadınlardaki menopoz gibi overlerde östrojen üretiminin hızla ve tama yakın biçimde kesilmesi ile birebir örtüşmemektedir (Çalım ve Şirin: 2013). Ancak Twitter’deki mesajların içeriğine bakıldığında bazı twitlerde her iki durum da aynı olarak görülmektedir. Burada halkın andropoz kavramıyla ilgili ciddi bir bilgi eksikliğinin olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

Araştırmada iki kavram aynı çalışmada kıyaslanarak kullanılmıştır. İki Twitter mesajı örnek alınır:

- Menopoz dönemi yakın teyzelerle andropoz dönemi yaklaşmış amcaların işi ne buralarda kafamda deli sorular. 16 Mayıs 2016, Ş... isimli kullanıcı

-Hayattaki şans seviyemiz; meyhanede dip masamıza oturan antropozlu amca ve menopozlu Merve Teyze

😂 24 Eylül 2016, M.. isimli kullanıcı

Gerek geleneksel gerekse sosyal medyada menopoz ve andropozla ilgili pek çok içeriğe rastlamak mümkündür. Televizyon programlarında ve internetteki pek çok web sitesinde menopoz ve andropoz dönemlerine ait bilgiler yer almasına rağmen toplumun konuyla ilgili bilgisinin son derece düşük düzeyde olması sonucu sosyal medyada da olumsuz paylaşımlar yapılmaktadır. Sosyal medya platformlarından Twitter ve Ekşi Sözlük sitelerinde de menopoz ve andropoz kavramıyla birlikte pek çok cinsiyetçi ifade kullanılmaktadır. Bu ifadelerin bir kısmı psikolojik ve fizyolojik semptomları ifade ederken menopoz ve andropoz dönemindeki insanları aşağılamaktadır. Araştırma kapsamında Twitter’da menopoz ve andropoz kelimeleriyle paylaşılan twitler incelenmiş, cinsiyet ve yaş ayrımcılığı üzerinden içerik analizi yapılmıştır. Menopoz ve andropoz kavramlarının toplum tarafından nasıl algılanıp Twitter gibi içeriğin serbest üretildiği ve dolaştığı bir ortamda ifade edildiğini ortaya çıkarmak amacıyla keşifsel bir çalışma yapılmıştır. Araştırma kapsamında Twitter’da yayınlanan twitler niceliksel olarak analiz edilmiştir.

AYRIMCILIK

Ayrımcılık, en basit tanımıyla; herhangi bir kamu yararı ya da mantıklı bir gerekçe söz konusu olmaksızın, bir kişiye, benzer durum ve koşullardaki diğer kişilerden farklı ve eşit olmayan bir muamele yapılması anlamına gelir (Çelenk, 2010, s.211). Ayrımcılık, bir gruba veya grubun üyelerine karşı önyargılardan beslenen olumsuz tutum ve davranışların tümüyle ilgili bir süreçtir. Önyargılar ve dolayısıyla ayrımcılık, bir gruba ya da grup üyelerine yönelik olumsuz düşüncelerin yanı sıra hoşlanmama, hor görme, kaçınma ve nefret etmeye kadar uzanan olumsuz duyguları içeren tutumlara da yol açarlar (Görgeçli, 2010, s.21). Aralarında etik bir fark varmış gibi görünse de bu ayrımcılık türleri ortak bir çıkış noktasını paylaşırlar: 'Öteki'yi öteki olarak kabullenememek, kendisinden başka bir varoluş biçimini kavramsal ve pratik olarak olanaksız kılmaktır (Somay, 2012, s.98).

Ayrımcılık türleri, ırk, din, engelli, cinsel tercih, cinsiyet, yaş ayrımcılığı gibi pek çok türden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında içerik analizi yapılacak veriler ayrımcılık türlerinden yaş ayrımcılığı (yaşçılık, ageism) ve cinsiyet ayrımcılığı (sexism) kategorileri üzerinden yapılacaktır.

Yaşçılık, yaş ayrımcılığı: İnsanların sadece yaşlarından dolayı ayrımcı davranışlara maruz kalmalarıdır. Başka bir deyişle, insanlar cinsiyetleri, cinsel yönelimleri ya da inançları temelinde ayrımcılığa uğrayabildikleri gibi, sadece yaşları yüzünden de iş yaşamında, insanlarla olan ilişkilerinde veya hizmet alırken ayrımcı davranışlarla karşılaşabilirler[FO1][FO2] (Çayır ve Ceyhan, 2012, s.164).

Avrupa Sosyal Anketi'ne göre Avrupa ülkeleriyle karşılaştırıldığında Türkiye'deki insanlara için gençlik erken bitmekte, yaşlılık ise erken başlamaktadır (Başlevent, 2010, Aktaran: Çayır, 2012). Bu ankette sorulan "Sizce bir kişi kaç yaşına kadar genç sayılır?" ve "Sizce bir kişi kaç yaşından itibaren yaşlı sayılır?" sorularına verilen cevaplara göre Türkiye'de insanlar gençliğin 34.2 yaşında bittiğini, 55 yaşından sonrasının ise yaşlılık dönemi olduğunu düşünmektedirler (Çayır, 2012, s.165). Hürriyet Gazetesi'nde 2012 yılında yer alan bir habere göre Avrupa Komisyonu için Eurobarometer tarafından Avrupa Birliği ülkeleri ile Türkiye'de aktif yaşlanma üzerine yapılan başka bir araştırmadan söz edilmektedir. Araştırmaya göre Türkiye'de Türkiye'de 50 yaşında yaşlılığın başladığı görüşünün yaygın şekilde ortaya çıkmıştır (<http://www.hurriyet.com.tr/turkler-kendini-kac-yasinda-yasli-hissetmeye-basliyor-20165253>.)

Türkiye'de menopoza girme yaşı Sağlık Bakanlığı'na bağlı kurumların web sitelerinde ve doktorların ulusal medyada yaptıkları açıklamalara göre 45 yaş ile 47 yaş arasındadır. NTV kanalında yer alan bir habere göre Türkiye'de menopoza girme yaşı Sağlık Bakanlığı'na bağlı kurumların web sitelerinde ve doktorların ulusal medyada yaptıkları açıklamalara göre 45-47 yaş arasında değişmekte, bu yaş 50 yaşa kadar gidebilmektedir (http://www.ntv.com.tr/saglik/turk-kadinlari-erken-menopoza-giriyor.yfw8CTqNVUG_x8z3z_s2vq). Menopoz döneminin 3 yıldan 8 yıla kadar sürebildiği ön görüldüğü göz önüne alındığında Türkiye'de yaşlılık algısı ile ilgili verileri menopoz yaşı ile birleştirildiğinde menopoz olan her kadının aynı zamanda yaşlı kategorisinde değerlendirilmesi ve yaş ayrımcılığı yapılmasına şaşmamak gerekir.

Andropoz yaşı ise menopoza göre daha genç bir yaştır. Prof. Dr. Halim Hattat, Radikal Gazetesi'ne yaptığı bir açıklamada şöyle demektedir: Genelde 40'lı yaşlardan itibaren oluşur. Ancak günümüzde beslenme, hareketsizlik, aşırı stres, kilo fazlalığı gibi hayat tarzı alışkanlıklarından dolayı ha erken yaşlarda görmeye başladık (<http://www.radikal.com.tr/dizi/40-yas-testosterona-veda-andropoz-merhaba-1031929/>).

Yaşlılık veya yaşa bağlı ayrımcılık genelde çok karmaşık ve üstü kapalı bir kavramdır. Dildeki yaş ayrımcılığının izlerini görmek ise çok kolaydır. Örneğin yaşlı bir kadına “genç bir hanım” demek “yaşlı” denmesinin kötü olduğu anlamına gelmektedir. “Yaşlı” kelimesinin kullanılması yaşlılığın olumsuz imajlarını ve yaşlı insanların stereotiplerini belirlemektedir, tıpkı “genç” kelimesini iyi şeyleri anlatmak için kullanırken olduğu gibi (Palmore, 2000, Aktaran: Gendon, Welleford, vd. 2000). Yaş ayrımcılığı günlük dilde farkında olmadan pek çok insan tarafından istenmeden de olsa yapılmaktadır. Genç nüfusun yoğun olarak içerik ürettiği sosyal medya kanallarında da ayrımcılıktan türlerinden yaş ayrımcılığının farklı şekillerde ifade edilmesine rastlamak mümkündür.

Cinsiyet Ayrımcılığı: Cinsiyetçilik ya da cinsiyet ayrımcılığı erkekler veya kadınlar hakkında cinsiyet rollerine dair kalıplaşmış inançlardan kaynaklanan önyargısal tutumları ve inanışları kapsamaktadır (DeVito, 2009; s.116).

Toplumsal cinsiyet ve medya ilişkisi incelendiğinde, medyanın cinsiyetin tasarım ve inşası için etkili bir mecra olarak kullanıldığı, toplumda cinsiyet düzenini yapılandırmada da yardımcı bir rol üstlendiği (İmançer, 2006) görülmektedir. Söz konusu cinsiyet rollerinin ve cinsiyet ayrımcılığının günlük dilde hangi kelimelerle tanımlandığı pek çok araştırmaya konu olmaktadır. Hem geleneksel hem de yeni medyada tıpkı günlük dilde olduğu gibi toplumsal cinsiyet rollerine vurgu yapan dil bilinçli ya da bilinçsiz kullanılmaktadır. Özellikle sosyal medya kanallarında kullanıcılar tarafından üretilen içerikteki cinsiyet ayrımcılığı kimi zaman şiddet boyutuna kadar varabilmektedir. Günlük dil veya sosyal medya kanallarında üretilen içerikte yapılan cinsiyet ayrımcılığının ayırdına varmak için hangi kelimelerin veya kelime gruplarının neler olduğunun da ayırdına varmak, bunlarla ilgili farkındalık yaratmak gerekmektedir.

Enfel Doğan (2011) Türk Dil Kurumu sözlüğü taramaları sonucu dişilik ve erillik ifade eden sözcükleri aşağıdaki gibi tespit etmiştir. Cinsiyet ayrımını belirten bu kelimeler günlük yaşamda pek çok içerikte olduğu gibi sosyal medyada paylaşılan içeriklerde de yer almaktadır. Menopoz ve Andropoz dönemini yaşayanlara yönelik yazılmış sosyal medyadaki kullanıcı yönetimli içeriklerde yine çok sayıda yaşçı ve cinsiyetçi söylem bulunmaktadır.

SOSYAL MEDYA VE TWITTER

Sosyal medya, Web 2.0'in kullanıcı yönetimli içeriğin yaratımına ve değiş tokuşuna izin veren ideolojik ve teknolojik kaynakları üzerine inşa edilmiş bir grup internet tabanlı uygulamalardır (Kaplan ve Haenlein, 2009). Kullanıcı yönetimli içerik, 2005 yılında popüler hale gelmiştir. Kavram, son kullanıcılar tarafından yaratılan ve kamunun erişimine açık hale getirilen farklı biçimlerdeki medya içeriğini anlatmaktadır. OECD 'ye göre (2007, Aktaran Kaplan ve Haenlein, (2009) kullanıcı yönetimli içeriğin üç özelliğinin olması gerekmektedir; ilki kamuya açık bir web sitesinde ya da sosyal ağ sitesinde belli bir grup insan tarafından erişilebilir olması, ikincisi belli bir miktar yaratıcı çabayı sergilemesi, üçüncüsü ise profesyonel rutinlerin ve işlerin dışında olmasıdır.

2006 Mart ayında kurulan (<https://about.twitter.com/tr/company/press/milestones>) Twitter web sitesinde kendisini şöyle tanımlamaktadır (<https://support.twitter.com/articles/20169578>): “*Twitter, insanların dünyada tam da o anda olup bitenlerden haberdar olmak için uğradıkları bir yerdir. İster müzik, spor, politika, haberler, ünlülerin dünyasıyla, ister günlük olaylarla ilgilenin;*

olup bitenleri görüp bir parçası olmak için Twitter'a gelin.” Anında haberdar olma ve haberdar etme esasına dayanan Twitter içinde kendine ait özgün öğeleri barındırmaktadır. Kullanıcıların ürettikleri en çok 140 karakter içeren mesajlara twit denirken, bir kişinin twitini alıp tekrar yayınlamaya retweet, bir kişinin adına twitte yer vermeye mention, bir twiti beğenmeye de like denmektedir. Twitter’da konular çeşitli etiketlerle endekslenir, bu etiketlere hashtag denir. Etiketleme sistemi daha sonra pek çok sosyal medya platformunda kullanılmıştır. Ancak Twitter’deki etiketler Trending Topics adı altında dünya, ülke ve iller genelinde ayrıca listelenmektedir. Kendine göre ekosistemi olan Twitter’ın Türkiye’de de pek çok kullanıcısı vardır.

Wearesocial verilerine göre Türkiye’deki aktif sosyal medya kullanıcılarının sayısı 42 milyondur ve bu kullanıcıların %17’si Twitter’ı aktif olarak kullanmaktadır (<http://www.slideshare.net/wearesocialsg/digital-in-2016/459>). Türkiye’deki Twitter kullanıcıları zaman zaman dünya genelindeki Trending Topics listesine giren pek çok Türkçe etiket üretmişlerdir.

SOSYAL MEDYADA MENOPOZ VE ANDROPOZ KAVRAMLARI

Sosyal medyada andropoz ve menopoz kavramları birkaç kelime kullanımıyla gerçekleşmektedir. Bunlar andropoz, yanlış kullanım olan antropoz ve andropozlu, menopoz, yanlış kullanım olan menapoz, menopozlu, menapozlu şeklindedir. Bu kelimelere ek olarak en çok kullanılan kelime grubu “Andropozlu Amca” ve “Menopoz/lu Kadın” ve “Menopozlu Teyze”dir. Sosyal medya dışında geleneksel medya kanalları arasında bulunan televizyonda da benzeri kullanımlara rastlamak mümkündür. Bunların arasında Behzat Ç. dizisinde bir bölümde gösteri yapanlar arasında bulunan bir kadına ana rollerdeki polislerden biri “Menopoz Teyze” diye söylenmektedir. Hatta bu sahne Twitter’daki birkaç mesaja konu olmuştur

(<https://www.youtube.com/watch?v=MeMNoDj2IUA>).

Ünlü Komedyen Cem Yılmaz da 1 Tat 1 Doku isimli oyununda “Menopoz Teyze” ifadesini kullanmış, “bir kadının karton ev yapımı konusunda en verimli olduğu çağ bu çağdır, her şeyi bıraktığı için kendini mukavvaya vermiştir.” demektedir (<https://www.izlesene.com/video/cem-yilmaz-menopoz-teyze-doktorlar/1015116>). Söz konusu oyunun bu konuya değinen videosu sadece İzlesene.com isimli video sitesinde 6000’den fazla izlenmiştir.

Bir sosyal medya platformu olan Ekşi Sözlük’te (<https://eksisozluk.com/>) ise son üç yılda menopoz ile ilgili verilere bakıldığında toplam 70 kadar içerik bulunmuştur. Ekşi Sözlük’te menopoz kelimesi dönem olarak ifade edilmiş ve çeşitli fiziksel belirtiler üzerine metinler yazılmıştır. Hatta bu sitedeki içeriklerin bazılarında bilimsel açıklamalar yapılmış, güvenilir web sitelerine linkler verilmiştir. Aşağıda Ekşi Sözlük sitesinde yer alan içerikten birkaç örnek bulunmaktadır.

- Kadın yaşamın her evresinde olduğu gibi bin türlü saygısızlığa ve aşağılamaya maruz kalan son evredir.
- Annelerin ergenliğidir.
- Yurt dışında bu dönemi yaşayan kadınların yüceldiği dönem.

Menopoz Teyze kavramıyla ilgili ise 40 kadar içerik bulunmaktadır. Bu ad altındakiler orta yaştaki kadınların girdikleri ortamlardaki (korolar, kurslar, otobüs, dolmuş, metrobüs gibi) çeşitli sorunlarını ifade etme biçimlerini, sıkıntılarını ifade etmektedir. Televizyon programlarındaki hallerini betimlerden yine Twitter’daki gibi ifadeler kullanılmıştır. Ancak toplum düzeni ve kadınların içinde buldukları duruma daha fazla hoş güürüyle bakılmış hatta onları anlamaya yönelik ifadeler bile kullanılmıştır. Bir örnek verilecek olursa;

- bu insanlar sosyalleşmek adına türlü türlü tv programlarına seyirci olarak katılıp çok bilmiş edalarda yorumlar yapıp insanı sinir eder.

Andropoz kavramı ise Ekşi Sözlükte 25 entry olarak yer alırken andropoz amca kavramı ise 24 entry ile bulunmaktadır. Ekşi Sözlük'te yine gazetelerden linkler verilmiştir. Özellikle andropoz diye bir durumun olmadığına dair linkler, bu çelişkiyle ilgili tartışmalar yer almaktadır. Oysa Twitter'da andropoz diye bir olgunun olmadığına yönelik üretilen içerik sayısı oldukça azdır.

Andropoz kavramıyla oluşturulmuş içeriğe örnek olarak:

- yaşlı başlı olduğunda çıtır kız hayali kurma hastalığı
- 50' li yaşlarda "olur heralde" diye kestirimlerim sonucunda; babamla yoğun tartışmalarımızı açıklayabilecek iki sebepten birisidir. şeker gibi adamın bu kadar agresif olmasını bir de oruç açıklar belki... hangisi daha etkin, kestiremiyorum.
- menapoz kelimesini erkekler için de kullanmak isteyen feminist felsefenin uydurduğu bir kelimedir. tıbben erkekler için böyle bir durum söz konusu değildir. tıpta yok böyle birşey, kusura bakmayın.

Andropoz amca kavramıyla üretilen içeriklerden bazıları ise aşağıda bulunmaktadır.

- menopoz teyzenin male olan versiyonu..
- bizim üst katta bir adet bulunan canlı. en ufak sesimizde hayvan gibi yere vuruyor ama gece horlamasından her gök inliyo geber pislik.

Sosyal medya platformlarında kullanıcı yönetimli içerik olarak en çok menopoz kavramı Twitter'da kullanılmıştır. Bu nedenle araştırmaya örneklem olarak Twitter'daki belli bir döneme ait içerikler seçilmiştir.

ARAŞTIRMA

Niteliksel analiz, en temel anlamıyla bir yazılı metnin, mesajın, programın, filmin film sahnesinin, reklamın kampanyanın veya konuşmanın özlüce ifade edilmiş bir ürünün (son ürünün) içeriğinin anlamının ve anlamsal/semiyotik/dilsel yapısının incelenmesidir (Erdoğan, 2012, s.273). Nitel yöntemlerle toplanan veriler toplumsal yaşamdaki insan, eylem ve olayları temsil veya tarif eden yazılı kelime, cümle veya semboller şeklinde olabilmektedir (Neuman, 2006, s.659).

İçerik analizi, yöntem olarak konu veya sözün gelişine odaklanması ve kategori ya da kodların içindeki benzerliklere ve farklara vurgu yapmasıyla ve metnin içindeki hem açık, belirgin hem de gizli içeriği ele almasıyla bilinir. Açık belirgin içerik metnin ne dediği; gizli içerik ise, temaların başka bir ifadeyle metinlerin neden bahsettiğidir (Seggie ve Bayyurt, 2015, s.254). Yöntemin en bilindik temsilcisi Berelson'un tanımına göre içerik analizi iletişimin görünen (yazılı, açık) içeriğine uygulanan objektif, sistematik ve niceliksel araştırma tekniğidir (1952, s.18).

İçerik analizi diğer bir tanımla sözel veya yazılı mesajı nesnel ve sistematik bir sınıflandırma yoluyla sayılarla ifade ederek sosyal gerçeklik hakkında bilimsel kaygı taşıyan çıkarımlarda bulunma yöntemi olarak tanımlayabileceğimiz bir nitel yöntemdir. Araştırma kapsamında içerik analizi yöntemlerinden frekans analizi tekniğine yakın bir yöntem olan kategorisel analiz yöntemi kullanılmıştır. Kategorisel analiz, kategorisel mesajın birimlere bölünmesinin ardından önceden saptanmış kategoriler halinde gruplandırılması ve bu kategoriler yardımıyla frekans analizinin gerçekleştirilmesidir. Mesajın içinde belirlenen kategorilerin tekrarlanma sıklığı saptanarak frekansı belirlenir.

Araştırmanın amacı Menopoz ve Andropoz kavramlarının toplum tarafından nasıl algılandığını ve sosyal medya kanallarından Twitter'a nasıl aktarıldığını ortaya koymaktır. Araştırma amacıyla belirlenen örneklem kapsamındaki Twitter mesajları (twitler) ayrımcılık türlerine göre kategorilere ayrılmıştır.

Araştırma Soruları

Bu araştırmaya konu olacak araştırma soruları şunlardır:

R1: Twitter mesajlarında “menopoz” kelimesi hangi kelimelerle birlikte kullanılmaktadır?

R2: Twitter mesajlarında “andropoz” kelimesi hangi kelimelerle birlikte kullanılmaktadır?

R3: Menopoz ve andropoz dönemlerine ilişkin paylaşılan twitlerdeki içerikte ayrımcılık türlerinden yaş ve cinsiyet ayrımcılığına dair kullanılan ifadeler nelerdir?

Örneklem

Araştırma evreni menopoz ve andropoz kavramıyla ilgili en çok paylaşımın yapıldığı sosyal medya platformu olması nedeniyle Twitter seçilmiştir. Araştırma kapsamında 12 Ekim 2016 ile 12 Nisan 2016 tarihleri arasındaki 6 aylık dönemdeki Türkçe Twitter mesajları örneklem olarak ele alınmıştır. Ancak Twitter'da geçmiş twitlerden belli bir sayıda twit çekilebildiği ve Twitter firması veriyi sınırlı olarak verdiği için verilerin fazlalığı nedeniyle son 6 aya kadar gidilebilmiştir.

Araştırmaya konu olan kelimeler ve Twitter mesajı adetleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Twitler	Twit Adedi
Andropoz (andropoz, antropoz ve andropozlu dahil)	547
Menopoz (menopoz, menapoz, menopozlu ve menapozlu dahil)	2381
Toplam kullanılabilir Twit	2928
İlintili kelimeler	Taranan Kelime Sayısı
Andropoz	3586
Menopoz	10662
Toplam kelime sayısı	13698

Tablo 1: Verilere ait nicelik tablosu

Yöntem

Araştırma yöntemi olarak niteliksel içerik analizi yapılacaktır. Araştırma amacıyla menopoz ve andropoz kelimeleriyle bu kelimelerle birlikte kullanılan kelime ve kelime grupları belirlenmiş, bu kelime ve kelime gruplarıyla birlikte kullanılan ifadeler sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma sonrasında twitlerdeki içerik ayrımcılık türlerine göre değerlendirilmiştir.

Microsoft Word içine kopyalanan twitler Excel formatına dönüştürülmüştür. Excel dosyası R Studio programına aktarılmış ve temel metin analizleri yapılmış, bu analizler sırası ile en çok tekrar edilen kelimelerin konu başlığı ile tespit edilmiştir. Sonrasında veriler Atlas.Ti programı 7 versiyonuna aktarılmıştır. Bu program aracılığı ile tematik kodlama yapılmıştır.

Mesajlardaki tematik kodlama ayrımcılık türlerinden yaş ve cinsiyet ayrımcılığına göre yapılmıştır.

Kodlama Türleri

Yaş Ayrımcılığı

Toplam veri seti içinde yer alan yaş belirten temel sözcükler yaş kategorisine alınmıştır. Bu kelimeler, abiler, abla, amca, babaanne, dayı, dede, ihtiyar, moruk, nine, teyze ve yaşında kelimeleridir. Ayrıca spesifik bir yaş belirten twitleri kategorize etmek amacıyla 40, 50, 55, 60 ve 40-50 yaş ifadeleri dahil edilmiştir. Dahil edilenler dışında bir kez kullanılan 42, 53, 65 gibi yaş ifadeleri de bulunmaktadır.

Cinsiyetçi Söylem

Enfel Doğan'ın (2011) belirlediği erillik ve dişilik söylemlerindeki Türkçe kelimeler.

Anlamca Dişilik Belirten (Dişilimsi) isimler: aba, abla, ablacı, ahretlik (1 ve 2. anlam), amca kızı, ana, ana kadın, ana kraliçe, ana yarısı, anaç, anne, anneanne, arı beyi, avrat, ay parçası, ayın on dördü, babaanne, babaçko, bacı, baldız, başaktris, başhostes, başhemşire, başrahibe, bayan, begüm, bibi, büyük anne, gelin, dayı kızı, dul, el kızı, emmi kızı, gelin, gelinlik kız, görümce, hala kızı, hanım, haspa, hatun, hayat kadını, kadın, kadın ana, kadın nine, kancık, karı, kaynana, kız, kızlık (3. anlam) kocakarı, kötükadın, kuma, odalık, paço, zevci, sokak kadını, sokak kızı, sürtük, sütanne, sütkız, sütnine, şillik, tanrıça, üvey ana, üvey anne, üvey kız, zamazingo vb.

Anlamca Erillik Belirten (Erilimsi) isimler: abi, adam, ağa, ağababa, ağabey, aka, alp, alperen, amca, amcaoğlu, ata, ay dede, baba, baba adam, babaç, bacanak, başaktör, babuş, başçavuş, bakan, başımam, başmuallim, başmüdür, müdür, başmüezzin, başpapaz, başpehlivan, başpiskopos, başyaver, bay, bey (I), beyefendi, beyzade, bilge, boğa, buğra, büyük baba, büyük peder, damsız, dayı, dayı oğlu, dede, el oğlu, emmi oğlu, erkeç, erkek, er, güvey, güveyi, hakan, hala oğlu, hırbo, iç güveyi, ini, kayın, kayınbaba, kayınbirader, kayınço, kaynata, kızan, koca, nono, olan, oğul, oğlancı, sütbaba, sütoğul, üvey olan, üvey baba, yiğit, zibidi vb.

Araştırma amacıyla iki tür kodlama yapılmıştır, ancak başka konular üzerinden de kodlama yapılması mümkündür, bunlar;

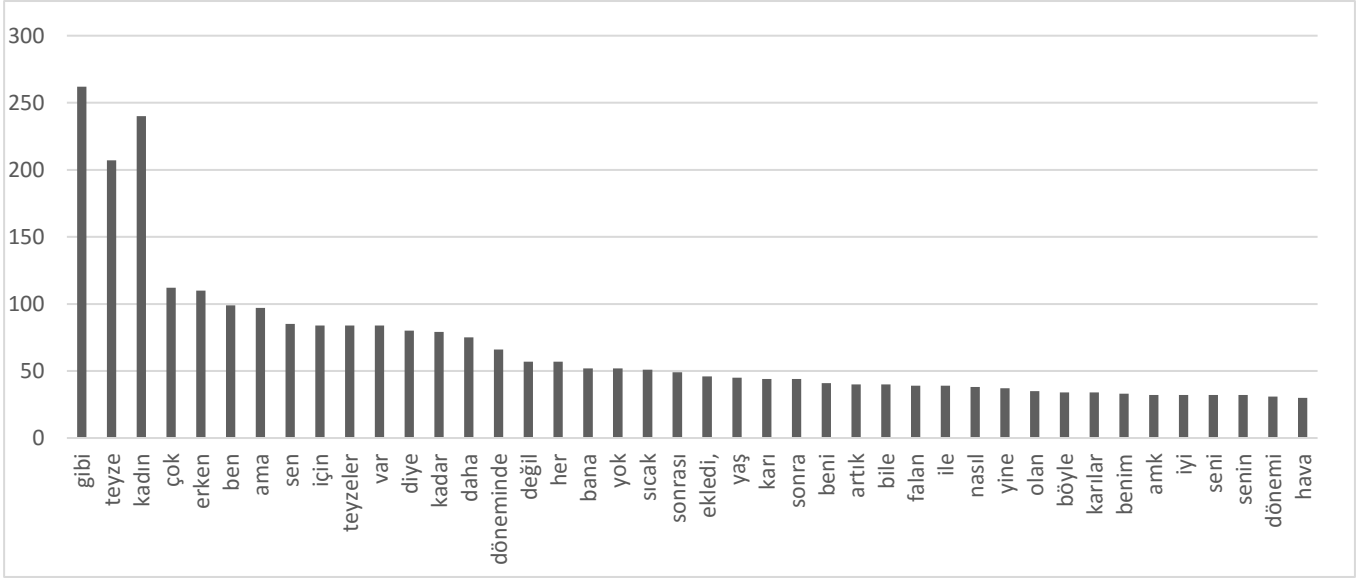
1. **Fizyolojik ve Psikolojik Semptomlar:** Erken menopo, hararet, hormonlar, koku, menopo atağı, menopo basması, sıcak basması, terlemek, yaz sıcağı gibi. Canı sikkın olmak, daralmak, depresyon, gücenmek, hezeyan, huysuzluk, kader, kavga, üzölmek, ruh hali, saldırgan, sendrom, stres, şizofren, trip atmak gibi ifade edilmektedir. Andropoz ise prostat, prostatlı olmak, ...
2. **Siyaset;** Devrimci, iktidar, Kemalist, komünist, laik, siyasetçi, sosyalist, gibi.
3. **Andropoz ve Menopozla Özdeşleştirilen Ünlüler;** Ali Ağaoğlu, Ahmet Çakar, Aziz Üstel, Aziz Yıldırım, Fatih Terim, Yılmaz Özdi, Nazlı Ilıcak, Meral Akşener, Hülya Avşar, (kısa bir süre Aynur Aydın ile olan atışmadan dolayı Demet Akalın).

Bulgular

R1: Twitter mesajlarında “menopo” kelimesi hangi kelimelerle birlikte kullanılmaktadır?

Menopozla üretilmiş twitler örneklemimiz olan 6 aylık süreli menopoz ve andropozla ilgili twitlerin %81'ini oluşturmaktadır. Menopoz kelimesiyle yazılmış twitlerde teyze, kadın, karı gibi pek çok cinsiyetçi kelime kullanılmıştır. Menopoz kelimesi ve birlikte kullanılan kelimelerin frekanslarının diyagram üzerinde gösterimi Şekil 1'de bulunmaktadır.

Şekil 1: Menopoz kavramıyla birlikte kullanılan kelimelerin frekanslarının diyagram üzerinde gösterimi

Twitlerde geçen belirgin bir tiplendirme vardır o da Menopoz Teyze tipidir. Twitter'daki içinde teyze kelimesi geçen twitlerin sayısının çok fazla olduğu gözlemlenmiştir. Burada ifadeler "menapozlu teyze", "menopoz teyze", "menapoz teyze" gibi kullanılmaktadır. Altı aylık süre içinde toplam 124 adet Menopoz Teyze ifadesi ve buna yakın ifadeler kullanılmıştır. Söz konusu ifadelerde "Menopoz Teyze" denilen kişinin belirgin özellikleri çok terlemeleri, ateş basması gibi durumlar yaşamaları, toplu taşıma araçlarında söylenmeleri, televizyonda kadın programlarına çıkıp yorum yapmaları, trip atmaları, saldırgan, kavgacı, huysuz, alıngan, sinirli, kompleksli olmaları, kokmalarınıdır. Menopoz Teyze kavramıyla geçen ifadelerle birlikte belli bir oranda aşağılama, kötüleme, yaşlarından dolayı yaşlı kişiler olarak kategorize edilme gibi durumlarla karşılaşmaktadır.

Menopoz Teyze kavramıyla üretilmiş Twitlerden bazıları aşağıdadır:

- #samimiyetle söylüyorum geleceğimden şüpheliyim kesin 9 kedili menopoz teyze olurum ben
- Bu menopozlu teyzelerin kocalarına sesleniyorum; Bey amcalar, kart karılarınıza sahip çıkın
- 45 yaşında menopozlu teyzeler, Eserin yarı çıplak fotolarını paylaşmış, çocuğu yaşındaki Cansele hakaret ediyor. Pes yahu PES. #KismetseOlur

Aynur Aydın isimli Pop müzik sanatçısının 44 yaşındaki Demet Akalın'ı hedef alan Twiti:

- ben seninle hic mesgul degilken... bu twitter dan laf sokmalar niye menopoz teyze? 😊
en birinci sensin...en en en iyi sensin eh??? sorun ne?

Bu twit 38 yanıt 77 retweet 248 beğenme almıştır.

Menopoz Teyze kavramından sonra en çok geçen ikinci kavram “Menopozlu Kadın” kavramıdır. Toplam Twitler içinde 68 kez kullanılan menopozlu kadın kavramı kullanılmıştır. Menopozlu kadın/kadınlar gibi ifadesinde ise terleme, ateş basması, havanın sıcak olması, trip atılması, alingan olunması anlatılmaktadır. Menopozlu kadın ve kadınlar ifadeleri daha çok sıcaktan bunalmayı anlatmaktadır. İki ayrı twit örnek olarak verilirse;

- menopozlu kadın gibi davranacağınıza hatayı kendinizde arayın rica ediyorum.
- yaz gelsin diyen arkadaşlar umarım çok mutludur menopozlu kadınlar gibi dolaşıyo herkes ortalıkta
- Evin vantilatörsüz kısımlarında menopozlu kadınlar gibi tshirtümün içine üfleye üfleye geziyorum.

Menopozlu karı/karılar ve karı/karılar gibi ifadeleri de hemen hemen benzer şekilde kullanılmıştır. Yine terleme, bunalma, ateş basması gibi sıkıntılar anlatılırken çeşitli benzetmelere ve menopozlu karılar ifadesi üzerinden belirli olgulara hakaretler de yer almaktadır.

- fenerbahçe taraftarıda menopozlu karılara döndü !! hocasına başkanına küfür eder, biletleri pahalı bulur hocaya kızar

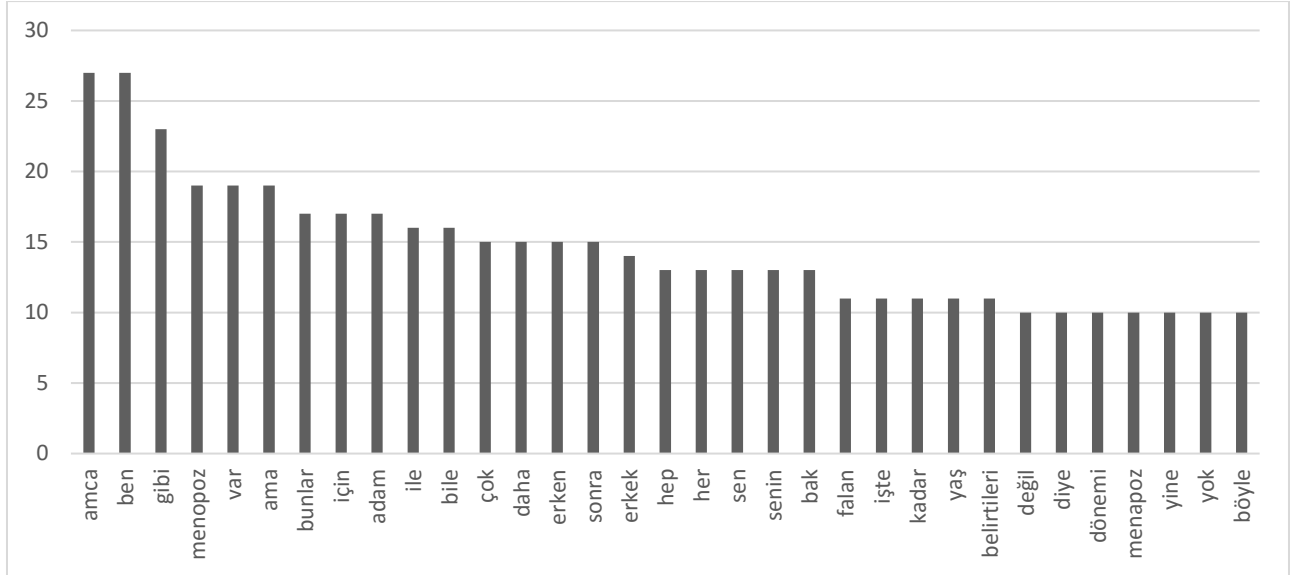
- ortada 4 çocukla bırakılmış elinde bıçaklı menopozlu karılar gibi etrafa saldırmak geliyo içimden

-#survivor ulan serkay menopozlu karılar gibisin lan bu kadar dırdır yapılır mı lan karıkılıklı...

- menopozlu karılar gibi kapris yapmandan bu ayağa muhtaç kaldık !!

R2: Twitter mesajlarında “andropoz” kelimesi hangi kelimelerle birlikte kullanılmaktadır?

Andropoz kavramıyla üretilmiş twitler ise toplam twitlerin sadece %19'unu oluşturmaktadır. Bu kavramla oluşturulmuş içeriklerde de cinsiyetçi ve yaşçı kavramları yoğun olarak görmek mümkündür. Andropoz kavramıyla birlikte kullanılan kelimeler ve frekans dağılımıyla yapılmış diyagram Şekil 2'de bulunmaktadır.

Şekil 2: Andropoz kavramıyla birlikte kullanılan kelimelerin frekanslarının diyagram üzerinde gösterimi

Andropoz Amca: Twitter'daki içinde amca kelimesi geçen twitlerin sayısı da oldukça fazladır. Burada yine ifadeler "andropoz amca", "andropozlu amca", "antropoz amca" şeklinde kullanılmaktadır. Ancak twit sayısı menopoz teyzeye kıyasla oldukça azdır. 30 kadar twit bulunan andropoz amca twitlerinin bazılarında futbol, siyaset ve basından ünlülerle özdeşleştirilmekte, orta yaş ve üzerindeki birçok ünlü kişi andropoz sıfatıyla aşağılanmaktadır. Andropoz amcaların özellikleri, orta yaşta olmaları, şişman, kel, göbekli olmaları, egolu olup tribe girmeleri, saçlarını boyatmaları, sapıtmaları, şeker ve prostat gibi hastalıklara sahip olmaları, abaza olmaları, fantazilere sahip olmalarıdır.

Andropoz amca kavramıyla yazılmış bazı twitler aşağıdadır:

- andropoz dönemi yaklaşmış amcaların işi ne buralarda kafamda deli sorular
- Babam ablamın gelinlikli fotoğrafını görünce ağlamış. Beni gelinlikle görünce kim bilir ne kadar ağlayacak. Andropoz işte yazık...
- "Apartman yöneticisi emekli subay sendromu veya Andropoz sonrası ağza mayası vurması" adlı makalem için bkz:
- Deniz kenarında siyaset yapan +65 andropozlu amcalar
- Tekrar söylüyorum "Amcalara, dedelere sosyal medya yasaklansın" Antropoz+demans = azgın boğa sendromu = Aynada kendilerini

R3: Menopoz ve andropoz dönemlerine ilişkin paylaşılan twitlerdeki içerikte ayrımcılık türlerinden yaş ve cinsiyet ayrımcılığına dair kullanılan ifadeler nelerdir?

Araştırma kapsamında taranan 3000 kadar twitin pek çoğunda yaşçı ve cinsiyetçi içerik saptanmıştır.

Yaşçılık ile ilgili içerik: Twitlerin pek %10'dan fazlasında yaş ve ilgili kelimeler kullanılmış, yaş kavramının kullanıldığı twitlerde işe yaramaz, sorunlu kişiler gibi anlatılmıştır. Ayrıca

üniversite hocaları için menopozlu, andropozlu hoca/ menopozlu hoca kompleksi gibi ifadeler kullanılmıştır. Twitlerde teyze, amca, dede, nine, abla, dayı gibi gençlere göre yaş ve rol farkını anlatan ifadeler sıklıkla kullanılmıştır. Yaş ayrımcılığıyla ilgili kelimelerin frekansları Tablo 2'de bulunmaktadır.

Kelime	Menopoz Twitlerinde Geçen Sayısı (Toplam Twit:2381)	Andropoz Twitleri içinde Geçen Sayısı (Toplam Twit:547)
40	13	7
50	7	8
55	8	-
60	8	3
40-50 yaş	3	0
Abiler	2	2
Abla	20	-
Amca	14	27
Babaanne	4	0
Dayı	3	4
Dede	4	6
Hoca	21	26
İhtiyar	0	4
Moruk	1	3
Nine	3	0
Teyze	369	14
Yaşında	30	6

Tablo 2: Yaş ayrımcılığı ile ilgili kelimelerin frekansı

Bu tabloya bakıldığında menopoz yaşının 40-50 arasında algılandığını söylemek mümkündür. Ayrıca düşük de olsa “yaşında” kelimesi menopoz twitlerinin içinde yer almıştır. Menopozla birlikte kullanılan kelimeler arasında en yüksek frekansa sahip olan “teyze” ve eklerle birlikte oluşturulmuş kelimelerdir. Teyzenin yanında abla, kelimesinin de yaş belirtmek amacıyla sıklıkla kullanıldığını görmek mümkündür. Andropoz twitlerine bakıldığında ise yine andropoz yaşının 40-50 arasında algılandığını söylemek uygun olacaktır. Ancak burada da yaş farklılığını belirtmek amacıyla amca ve dayı ifadeleri yer almaktadır. Tabloda da görüldüğü gibi bazı twitlerde hem andropoz hem de menopoz kelimelerine ait ifadeler birlikte kullanılmıştır. Bu durumda andropozla ilgili bilgi düzeyinin düşüklüğünü bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Cinsiyetçilikle ilgili içerik: Özellikle menopoz kavramıyla birlikte üretilen twitlerde, karı 136, kadın 240 kez kullanılmıştır. “Menopozlu karı” “Menopozlu kadın” ve gibi ifadelerinin birlikte bulunduğu twitlerde menopoz dönemindeki kadınların yaşadıkları sağlık ve psikolojik sorunlar erkek ve kadınların olumsuz davranışlarıyla özdeşleştirilmekte, dolayısıyla menopoz dönemindeki kadınlar pek çok twitte aşağılanmaktadır. Hatta karı kelimesinin geçtiği bazı twitlerde argo, küfür ve hakaretler (lan, 30; amk 45 kere) bulunmaktadır. Twitter’da kullanıcıların cinsiyeti tam olarak belirlenemese de menopozla ilgili negatif içerik paylaşanların yaklaşık %80’inin kadın, andropozla ilgili negatif içerik paylaşanların yine %70’e yakınının erkek olduğu gözlenmiştir. Twitter’da üretilmiş menopoz ile ilgili içeriğe bakınca hem yaş ayrımcılığı hem de cinsiyet ayrımcılığı üzerinden neredeyse sembolik bir şiddet uygulanmaktadır. Bourdieu tarafından tanımlanan sembolik şiddet, şiddetin kibar bir formudur, belli belirsizdir, kurbanlarınca fark edilmezdir, kurbanları tarafından görülmezdir, çoğunlukla idrak, bilme, iletişim ve hatta hislerin sembolik kanalları aracılığıyla kullanılır (Bourdieu, 2014: 11- vd.) ve kitle iletişim araçlarından televizyon ve toplumsal kurumlardan da eğitim kurumu ile görülür. Ona göre sembolik şiddet yaşamın her kesiminde olan bir şiddet türüdür (Aktaran Afşar, 2015).

Tablo 3’te menopoz kelimesiyle birlikte kullanılan kadına yönelik cinsiyetçi kelimeler, Tablo 4’te ise andropoz kelimesiyle birlikte kullanılan erkeğe yönelik cinsiyetçi kelimeler yer almaktadır.

Kelimeler	Menopoz (Toplam Twit: 2381)
Ana	3
Anne	128
Babaanne	4
Bayan	12
Dul	5
Gelin	14
Hanım	20
Hanımfendi	5
Kaynana	3
Kadın	240
Karı	136
Kız	66

Tablo 3: Menopoz kelimesiyle birlikte kullanılan kadına yönelik cinsiyetçi kelimeler

Kelimeler	Andropoz (Toplam Twit: 547)
Adam	35

Baba	26
Bay	61
Erkek	74
Herif	13
Koca	22

Tablo 4: Andropoz kelimesiyle birlikte kullanılan erkeğe yönelik

SONUÇ

Sonuç olarak özellikle gençlerin kullandığı Twitter sosyal medya platformunda menopoz ve andropoz kavramıyla pek çok twit üretildiği gözlenmiştir. Dünyada belli bir yaşa gelen her insanın karşılaşacağı bir hayat evresi olan bu dönem maalesef insanlar tarafından çok olumsuz algılanmakta, bu dönemdeki insanlar hem yaş hem de cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmaktadırlar. Geleneksel medyadan başlayarak her türlü ayrımcı söylemin önlenmesini sağlamak biz iletişim akademisyenlerin temel görevleri arasında yer almalıdır. Bunu da önlemenin yolu ayrımcılık türlerini anlamak ve ayrımcı dilin farkına varmaktan geçmektedir.

KAYNAKLAR

- Afşar, S. T. (2015). Türkiye’de şiddetin “kadın yüzü”. Sosyoloji Konferansları No: 52 (2015-2) / 715-753
- Berelson, B. (1952). *Content analysis in communication research*. Glencoe:The Free Press.
- Çalım, S. İ., Şirin, A. (2013). Andropoz: Erkek Menopozu mu? TAF Preventive Medicine Bulletin, 12(4) (471-476) Link:
<http://acikerisim.istanbulbilim.edu.tr/bitstream/handle/11446/1139/Andropoz%20Erkek%20menopozu%20mu.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Erişim T. 21/12/2016
- Görngenli, M. Temel Kavramlar: Önyargı, Kalıpyargı ve Ayrımcılık. ÇAYIR, K.
- Ceyhan, M. A. (Ed.) (2010). *Ayrımcılık, Çok Boyutlu Yaklaşımlar*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. <http://aciktoplumvakfi.org.tr/pdf/ayrimcilikanakitap.pdf>, Erişim Tarihi: 20/10/2016
- Çayır, K. (2012) Yaşçılık / Yaşa Dayalı Ayrımcılık. Çayır, K. Ceyhan, M. A. (Ed.) (2010). *Ayrımcılık, Çok Boyutlu Yaklaşımlar*, (ss. 163-173). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. <http://aciktoplumvakfi.org.tr/pdf/ayrimcilikanakitap.pdf>, Erişim Tarihi: 20/10/2016
- Çelenk, S., (2010) Ayrımcılık ve Medya, ÇAPLI, B. TUNCEL, H., (Ed.) (2010). *Televizyon Haberciliğinde Etik Sorunlar*, (ss. 211-219). <http://ilefarsiv.com/etik/wp-content/uploads/sevilay-celenk-ayrimcilik-ve-medya.pdf> Erişim T. 10/10/2016
- De Vito, J., (2009). *The Interpersonal Communication*, Amerika: Pearson.
- Doğan, E. (2011). Türkiye Türkçesinde Cinsiyet Kategorisinin İzleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 17 (4): 89-98.
- Erdoğan, İ., (2012). *Pozitivist Metodoloji ve Ötesi*, Ankara: Erk Yayınları,
- Gendron, T. L., Welleford, E. A., Inker, J., White, J. T., (2015). The Language of Ageism: Why We Need to Use Words Carefully, *The Gerontologist*, 40, 645-645.

<http://gerontologist.oxfordjournals.org/content/early/2015/07/15/geront.gnv066.full>, Erişim T. 25/10/2016.

İmançer, D. (2006). *Medya ve Kadın*, Ankara: Ebabil Yayıncılık.

Kalumuck, K. E. Slomski, G. Salem Press Encyclopedia of Science, January, 2016

Kaplan, A., Haenlein, M., (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media, *Business Horizons* (2053, 59—68)

Neuman, L. W. (2006). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri*, (2. Cilt) (çev) Sedef Özge, İstanbul: Yayınodası Yayıncılık.

Seggie, F. N., Bayyurt, Y. (2015). *Nitel Araştırma, Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları*, Ankara: Anı Yayıncılık.

Somay, B., Ayırarak Birleştirmek Mümkün müdür? Çayır, K. Ceyhan, M. A. (Ed.) (2010). *Ayrımcılık, Çok Boyutlu Yaklaşımlar*, (ss. 97-104). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. <http://aciktoplumvakfi.org.tr/pdf/ayrimcilikanakitap.pdf>, Erişim Tarihi: 20/10/2016

İnternet Kaynakları

<https://about.twitter.com/tr/company/press/milestones> Twitter Kilometre Taşları, Erişim T. 25/10/2016

<https://eksisozluk.com/> Ekşi Sözlük, Erişim T. 26/10/2016

<http://www.hurriyet.com.tr/turkler-kendini-kac-yasinda-yasli-hissetmeye-basliyor-20165253> Türkler Kendini Kaç Yaşında Yaşlı Hissetmeye Başlıyor? 20 Mart 2012 Hürriyet, Erişim T. 25/10/2016.

<https://www.izlesene.com/video/cem-yilmaz-menopoz-teyze-doktorlar/1015116> Cem Yılmaz, menopoz teyze-doktorlar, Erişim T. 25/10/216

http://www.ntv.com.tr/saglik/turk-kadinlari-erken-menopoza-giriyor.yfw8CTgNVUG_x8z3z_s2vg Türk Kadınları Erken Menopoza Giriyor, 21 Aralık 2008, Erişim T. 25/10/216

<http://www.radikal.com.tr/dizi/40-yas-testosterona-veda-andropoza-merhaba-1031929/40> yaş: Testosterona veda, andropoza merhaba! Radikal, 9/12/2010, Erişim T. 25/10/2016

<http://www.slideshare.net/wearesocialsg/digital-in-2016/459> Wearesocial Digital in 2016 Raporu, 26 Ocak 2016, Erişim T. 25/10/2016.

<https://twitter.com/>